

1. ความเป็นมาของปัญหา

ในแง่เศรษฐกิจการศึกษาเป็นการพัฒนาคน คนเป็นทรัพยากร (Human Resource) ชนิดหนึ่ง ในลักษณะที่เป็นทุน (Human Capital) นักเศรษฐศาสตร์ได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวมานานแล้ว ฮาร์บิสัน (Harbison) โดยยกตัวอย่าง อัดัม สมิท (Adam Smith) ซึ่งได้แสดงความคิดเห็นว่า ความสามารถที่คงการและเป็นประโยชน์ของพลเมืองหรือสมาชิกของสังคมทั้งหมดเป็นทุนคงที่ (Fixed Capital)¹ ในการวางแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) ก็ได้เห็นว่า การที่ประเทศจะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ได้ผลตามความมุ่งหมายนั้น ย่อมจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ คือ ทรัพยากรด้านการเงินและทรัพยากรมนุษย์ ประเทศไทยมีทรัพยากรด้านการเงินค่อนข้างจำกัด ดังนั้น ในการพัฒนาประเทศจึงจำเป็นต้องอาศัยหลักการนำประโยชน์ทรัพยากรมนุษย์ให้เต็มที่²

ฮาร์บิสัน (Harbison) สรุปว่า มาร์แชล (Marshall) ได้เน้นถึงความสำคัญของการศึกษาว่า เป็นการลงทุนของชาติ และทุนที่มีค่าที่สุดในบรรดาทุนทั้งหลาย คือ ทุนที่ลงในคน (Invested in Human being) ปัจจุบันนี้นักเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ก็ได้เอาใจใส่ในกระบวนการลงทุนและการพัฒนาคนอย่างกว้างขวาง และเห็นว่าการศึกษสำหรับพลเมือง

¹Frederic Harbison, "Human Resources and Development," Economic and Social Aspects of Educational Planning (Paris: UNESCO, 1964), p. 60.

²กระทรวงศึกษาธิการ, แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 3 (2515-2519) (พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2514), หน้า 718.

เป็นการศึกษาเพื่อปรับปรุงชีวิต หรือการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนเสรีภาพ ความภาคภูมิใจ และค่าของคน³ ความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของพลเมืองโคโลราโดขึ้นอย่างกว้างขวาง ก่อให้เกิดความขาดแคลนสถานที่เรียนและครูอาจารย์ เป็นเหตุให้รัฐบาลโดยกรมการฝึกหัดครูต้องแก้ปัญหาในการผลิตครูเพิ่มขึ้น โดยขยายการรับนักเรียนฝึกหัดครูภาคปกติเพิ่มขึ้น และเปิดสอนภาคนอกเวลา (ภาคค่ำ) ในสถาบันฝึกหัดครู ตั้งแต่วันที่การศึกษา 2512 เป็นต้นมา

ในปีการศึกษา 2512 วิทยาลัยครูสังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ มีจำนวนนักเรียนฝึกหัดครูภาคปกติ 31,072 คน ภาคนอกเวลา 10,660 คน รวมทั้งสองภาค 41,732 คน และมีครูอาจารย์รวม 2,106 คน⁴ ต่อมาในปีการศึกษา 2518 มีนักเรียนฝึกหัดครูภาคปกติ 67,315 คน ภาคนอกเวลา 78,382 คน รวมทั้งสิ้น 145,697 คน มีอาจารย์ 4,462 คน⁵ ตามตัวเลขข้างต้นจะเห็นว่าในช่วง 7 ปี จำนวนนักเรียนฝึกหัดครูภาคปกติเพิ่มขึ้น 2.1 เท่า พอ ๆ กับการเพิ่มขึ้นของอาจารย์ แต่จำนวนนักเรียนภาคนอกเวลาได้เพิ่มขึ้นถึง 7.3 เท่า และเมื่อพิจารณาจำนวนการเพิ่มขึ้นของนักเรียนฝึกหัดครูทั้งสองภาคแล้วจะเห็นว่าในปี 2518 มีจำนวนนักเรียนฝึกหัดครูทั้งสองภาคเพิ่มขึ้น 3.5 เท่า ของจำนวนนักเรียนในปี 2512 แต่จำนวนอาจารย์ได้เพิ่มขึ้นเพียง 2.1 เท่า เท่านั้น จึงมองเห็นภาพได้ชัดว่า การฝึกหัดครูได้เป็นไปเพื่อให้ได้ปริมาณเป็นสำคัญ ทำให้ได้ครูที่คอยคุณภาพ ไม่มีความมั่นใจในตัวเอง และไม่มีศรัทธาในอาชีพอย่างแท้จริง การที่อาจารย์ต้องรับภาระหน้าที่การสอนมากเกินไปก่อให้เกิดความเห็นห่างกับนักเรียน รายงานของคณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่า ความสนใจที่ครูมีต่อนักเรียนลดน้อยลง ไม่เพียงแต่คุณภาพการเรียนการสอนจะลดน้อยถอยลงเท่านั้น ความเข้าใจกันระหว่างครูกับนักเรียนก็เสื่อมทรามลงอีกด้วย⁶

³Harbison, op. cit., pp. 60-61.

⁴ที่มา กองแผนงาน กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ.

⁵กรมการฝึกหัดครู, สถิติการศึกษา (พระนคร: 2518), หน้า 14-15 และ 26-27.

⁶สีปพนนท์ เกตุทัต และคณะ, รายงานของคณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2518), หน้า 140.

ภายหลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 นักเรียนได้ตื่นตัวทางการเมือง ต้องการมีบทบาทในสังคมมากขึ้น จึงมีการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ มีปฏิริยาต่อครู อาจารย์ ขาดความสมณะ และไม่อยู่ในระเบียบวินัยอันดีงาม เช่น แยกอน นักเรียนฝึกหัดครู หรือนักศึกษาคู โดดออกทางประท้วงโดยการหยุดเรียน การเดินขบวนเรียกร้องสิทธิหรือเรียกร้องให้วิทยาลัยปฏิบัติการ อย่างไรก็ตาม โดยอย่างหนึ่ง หรือเรียกร้องขับไล่นักเรียนชั้นในวิทยาลัยครูหลายแห่ง การใส่พลังมวลชนเป็นเครื่องมือคัดค้านปัญหาของนักศึกษาครู เป็นเหตุให้อาจารย์เกิดความท้อถอย ไม่มีความมั่นใจในฐานะและบทบาทของตน เป็นการท้อถอยกำลังใจและขวัญในการปฏิบัติงานของอาจารย์โดยทั่วไป

นอกจากการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้อาจารย์วิทยาลัยครูได้รับการกระทบกระเทือนดังกล่าวแล้ว อาจารย์ยังได้รับความกระทบกระเทือนทางค่านิยมองชีพอีก ประสงค์ สุนศิริ อดีตนายกรัฐมนตรี สภาความมั่นคงแห่งชาติ กล่าวว่า ภาวะการครองชีพระหว่างพุทธศักราช 2516 - 2517 เพิ่มขึ้น ร้อยละ 23 และเพิ่มขึ้นทุกปี เนื่องจากราคาน้ำมันเชื้อเพลิงขึ้นราคา มีการเรียกร้องเพิ่มค่าแรง สถานการณ์ทางการเมืองไม่อำนวยให้มีการลงทุนในไทย เกิดภาวะเงินเฟ้อควบคู่กับภาวะเศรษฐกิจชะงักงัน ขวัญของประชาชนตกต่ำอันเกิดจากภาวะเศรษฐกิจจืดจาง ใจมูรายชุกชุม และความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีน⁷ การสำรวจภาวะการครองชีพของข้าราชการ ในปี 2517 ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ปรากฏว่า ข้าราชการส่วนมากมีรายจ่ายมากกว่ารายได้ อารีย์ บางกรวย กล่าวว่า ถ้าหากบุคคลที่จะดำเนินการ ไม่มีขวัญและกำลังใจในการทำงานเนื่องจากต้องไปห่วงในเรื่องการหารายได้พิเศษมาจุนเจือครอบครัว จะทำให้การทำงานนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพไม่ได้⁸ ซึ่งจะเห็นว่า สถานการณ์ปัจจุบัน -

⁷ ประสงค์ สุนศิริ, "สภาความมั่นคงเผยสถานการณ์ประเทศภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ผ.ก.ค. ขยายตัว," ประชาชาติไทย 7 ธันวาคม 2518, หน้า 1, 12.

⁸ อารีย์ บางกรวย, "ขวัญและกำลังใจในการทำงานของข้าราชการ," สยามรัฐ 23 มกราคม 2519, หน้า 11.

อาจารย์ในวิทยาลัยครู ได้ถูกปัญหาค่าครองชีพที่หน้าซ้ำเข้ามาอีก จึงก่อให้เกิดความปั่นป่วนขึ้น กระทบกระเทือนต่อสถานภาพของอาจารย์ในวิทยาลัยครูหนักยิ่งขึ้น

เนื่องจาก "การฝึกหัดครูนั้น นับว่าเป็นกิจการที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาประเทศ ในฐานะที่ครู เป็นผู้ปลูกฝังอบรมและให้ความรู้แก่กุลบุตร กุลธิดา เพื่อให้เป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ"⁹ ดังนั้น ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นดังกล่าวแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อถึงการปฏิบัติ งาน โดยเฉพาะการ ผลิตครูให้มีคุณภาพสูงในฐานะที่ "คน" เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด จึงเป็น การจำเป็นที่ผู้บริหาร จะต้องหาวิธีการและเทคนิคใหม่ ๆ มาปฏิบัติก่อนบุคลากร เพื่อให้การฝึกหัด ครูมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสมตามความมุ่งหมายของการ จัดการฝึกหัดครู วิธีการที่สำคัญ และให้ผลดีมากที่สุดวิธีหนึ่งก็คือ การ รุกข์บำรุงขวัญของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคน และแต่ละกลุ่มให้อยู่ในสภาพที่มีขวัญในการ ปฏิบัติงานดีที่สุด จึง เป็นเรื่องที่น่าสนใจ ในการที่จะไต่ศึกษาสภาพ ขวัญในการ ปฏิบัติงานของอาจารย์ในวิทยาลัยครู เพื่อที่จะไต่ทราบถึงสภาพ และนำไปสู่การ บำรุง เสริมสร้างให้ขวัญในการ ปฏิบัติงานของ อาจารย์สูงขึ้น อันจะทำให้การ คำเนินงานของ วิทยาลัยครูมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบขวัญในการ ปฏิบัติงานของอาจารย์ในวิทยาลัยครู ซึ่งปฏิบัติหน้าที่บริหาร และสอน กับอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนแต่อย่าง เดียว
2. เพื่อเปรียบเทียบขวัญในการ ปฏิบัติงานของอาจารย์ในวิทยาลัยครูในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค
3. เพื่อตรวจสอบสภาพขวัญในการ ปฏิบัติงานของอาจารย์ในวิทยาลัยครู ทั้งหมด

⁹สุกิจ เหล่าสุนทร, รายงานการ สัมมนาเรื่องแนวคิดใหม่ในการ ฝึกหัดครูมัธยม (กรุงเทพฯ : วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2513), หน้า 1.

3. ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คืออาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในวิทยาลัยครู
ปีการศึกษา 2518 แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม จำนวนเท่ากัน
 - 1.1 กลุ่มอาจารย์ที่ทำหน้าที่บริหารและสอน ซึ่งได้แก่ ผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่าย
วิชาการ และหัวหน้าหมวดวิชา
 - 1.2 กลุ่มอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนแต่เพียงอย่างเดียว
2. การวิจัยนี้จะไม่พิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างเพศ อายุ วุฒิ อายุราชการ
ของอาจารย์

4. นิยามของคำต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย

คำต่าง ๆ ที่มีความหมายเฉพาะในการวิจัยครั้งนี้

อาจารย์	หมายถึงอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอน และ/หรือบริหารอยู่ในวิทยาลัยครู
สังกัดกรมการฝึกหัดครู
ผู้บังคับบัญชา	หมายถึงอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอน แต่มีหน้าที่หนักไปในทางค้ำ
บริหาร ซึ่งได้แก่ ผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้า
หมวดวิชา
วิทยาลัย	หมายถึงวิทยาลัยครู สังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ
ขวัญในการปฏิบัติงาน หมายถึงทัศนคติที่เกิดจากภาวะทางอารมณ์ ความรู้สึกและ
จิตใจ หรือน้ำใจของแต่ละบุคคล และกลุ่มบุคคล ที่มีต่อความต้อง-
การ วัตถุประสงค์และความสัมพันธ์ร่วมมีในการปฏิบัติงานเพื่อให้
บรรลุเป้าหมาย แสวงออกไปประจักษ์โดยทางพฤติกรรมด้วยการ
มีปฏิกริยาต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน

5. ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

1. ผลการวิจัยนี้ จะช่วยให้ทราบสภาพขวัญในการปฏิบัติงานของอาจารย์ในวิทยาลัย

2. ผลการวิจัยช่วยให้ทราบถึงสภาพขวัญในการปฏิบัติงานของอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอน กับอาจารย์ที่ทำหน้าที่หนักไปในด้านบริหารและสอนว่า มีความแตกต่างกันหรือไม่ เพียงใด
3. ผลของการวิจัยนี้ จะช่วยให้ทราบถึงสภาพขวัญในการปฏิบัติงานของอาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในวิทยาลัยครูส่วนกลาง กับส่วนภูมิภาคว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ เพียงใด
4. ผลของการวิจัยนี้จะยังประโยชน์ในการบริหารงานบุคคลของวิทยาลัยครู
5. ผลการวิจัยนี้จะช่วยให้ผู้บริหารรักษาสภาพของผู้ปฏิบัติงานให้อยู่ในระดับสูง เพื่อที่จะส่งผลไปถึงประสิทธิผลของงานตามวัตถุประสงค์

6. แผนการวิจัย

จะดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้ คือ

1. กลุ่มประชากร

1.1 สุ่มหาวิทยาลัยครู โดยใช้วิธีสุ่มเป็นภาค (Stratified Random Sampling) ได้แก่วิทยาลัยครูในส่วนกลาง และวิทยาลัยครูส่วนภูมิภาคทุกภาคภูมิศาสตร์ คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง ถือเอาภาคละร้อยละ 50 รวมเป็นวิทยาลัยครู 15 วิทยาลัย

1.2 วิทยาลัยครูแต่ละวิทยาลัยจะต้องมีอาจารย์ทำหน้าที่บริหารและสอน คือ ผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าหมวดวิชา 14 หมวดวิชา รวม 16 คน ใต้ถือเอาอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนตัวอย่างเดียว (ไม่ได้ทำหน้าที่บริหาร) อีกจำนวน 16 คน เท่ากัน รวมในแต่ละวิทยาลัยมีประชากร 32 คน รวม 15 วิทยาลัย มีประชากร 480 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 สร้างแบบสอบถามโดยอาศัยทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับขวัญในการปฏิบัติงานเป็นหลัก

2.2 นำแบบสอบถามที่สร้างแล้วไปลองใช้ เพื่อหาความเชื่อมั่น

2.3 คัดเลือกแบบสอบถามที่มีความเชื่อมั่นสูง รวบรวมพิมพ์เป็นเล่ม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากวิทยาลัยครูที่สุ่มได้ โดยใช้บริการของกรมไปรษณีย์โทรเลข

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการสถิติ ดังนี้

4.1 ค่าคะแนนเฉลี่ย (Arithmetic Means)

4.2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.3 Two - way Analysis of Variance

5. ลำดับชั้นในการ เสนอข้อมูล

จะเสนอข้อมูลตามลำดับชั้น ดังนี้

5.1 ความเป็นมาของปัญหา

5.2 เอกสารอ้างอิงและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.3 วิธีดำเนินการวิจัยและรวบรวมข้อมูล

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูล

5.5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายและขอเสนอแนะ

การที่จะทำการวิจัยนั้น จำเป็นต้องศึกษาวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งต่างประเทศและในประเทศ ทั้งนี้ เพื่อจักได้ทราบถึงทฤษฎีที่สนับสนุน การวิจัยเรื่องนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย